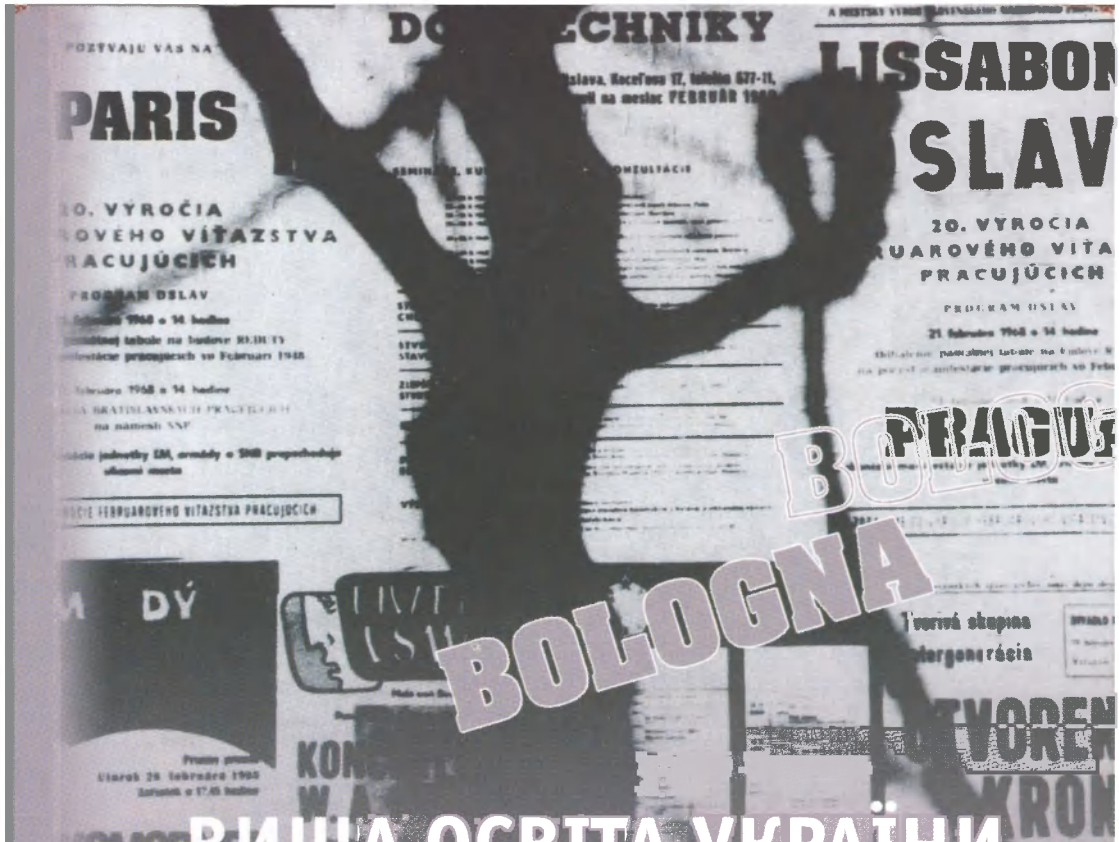

ВИЩА ОСВІТА УКРАЇНИ У КОНТЕКСТІ ІНТЕГРАЦІЇ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ

V (56) том

Психолого-педагогічні та організаційні умови запровадження європейських стандартів вищої освіти в Україні

НІКІТІНА І.В.,
кандидат психологічних наук, доцент
ШКОЛЬНА Н.А.,
студент,
Національний університет
харчових технологій
м. Київ

НЛП ЯК ПСИХОТЕХНОЛОГІЯ ВПЛИВУ У ПЕДАГОГІЧНОМУ МЕНЕДЖМЕНТІ: ПОЧАТОК ДИСКУСІЇ

В статті розглянуто сфери, можливості та критерії ефективності застосування нейролінгвістичного програмування (НЛП) як соціопсихологічного методу впливу у педагогічному менеджменті. Проаналізовано особливості використання технік НЛП в процесах управлінської діяльності викладача і саморозвитку особистості студента.
Ключові слова: *педагогічний менеджмент, психотехнологія впливу, нейролінгвістичне програмування, розвиток особистості студента.*

В статье рассмотрены сферы, возможности и критерии эффективности применения нейролингвистического программирования (НЛП) как социопсихологического метода влияния в педагогическом менеджменте. Проанализированы особенности использования техник НЛП в процессах управленческой деятельности преподавателя и саморазвития личности студента.
Ключевые слова: *педагогический менеджмент, психотехнология воздействия, нейролингвистическое программирование, развитие личности студента.*

In this article spheres of possibility and criteria of efficiency of application neurolingvistic programming (NLP) as sociopsychological an influence method in pedagogical management are considered. Features of use technician NLP in processes of administrative activity of the teacher and self - development of the persoming of the student are analysed.
Key words: *pedagogical management, psychotechnology of influence, neurolingvistic programming, development of the persoming of the student.*

 © НІКІТІНА І.В., 2014.

Постановка проблеми. Професійні вимоги до діяльності викладача сучасного технічного університету передбачають достатній розвиток його організаційної культури. Педагог вищої школи, перш за все, відіграє сьогодні роль менеджера освіти студентів. Застосування психотехнологій впливу на розвиток особистісно-професійного потенціалу майбутнього фахівця є необхідною умовою ефективності його діяльності.

Метою статті став аналіз НЛП як психотехнології впливу на розвиток індивідуальних можливостей студента, характеристика стратегії і тактики застосування цього методу в управлінській діяльності викладача ВНЗ.

Аналіз останніх публікацій. Вітчизняні та закордоні науковці видали багато праць, щодо застосування технологій впливу, зокрема НЛП в управлінській діяльності: Г.А. Ковальов, В.М. Мясищев, Я. Рейковський, В.М. Бехтерєв, Р. Бендлер . За думкою авторів, варто привернути увагу на можливості та ефективність використання таких методів у педагогічній діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Педагогічний менеджмент це управління навчально-виховним процесом ВНЗ, що передбачає його центральну фігуру – керівника - викладача як менеджера освіти. Він скеровує студента як ділового партнера для досягнення цілей і поставлених стратегій. В ВНЗ такою фігурою виступає викладач. Під час співпраці викладача з студентом виникає стратегія впливу, яка найбільш релевантна для даного суб'єкт-суб'єктного підходу, її можна позначити як розвиваючу. Психологічним умовою реалізації такої стратегії впливу є діалог викладача зі студентом. У стані діалогу дві особистості починають утворювати загальний психологічний простір. Тому психологічний вплив є функцією психологічного простору і психологічного часу.

В.М. Мясищев писав: «Взаємовідносини відіграють істотну роль у характері процесу взаємодії і в свою чергу представляють результат взаємодії. Переживання, які виникають у процесі взаємодії реорганізують відносини».

Г.А. Ковальов поєднує поняття «психологічний вплив» та « вплив» . Під психологічним впливом (впливом) він розуміє «процес, який здійснює регуляцію (саморегуляцію) активності взаємодіючих рівноупорядкованих систем певного психологічного змісту, результатом якого є підтримка функціонального стану цих систем або зміни стану хоча б в одній з них» .

Вплив психологічний, коли він має зовнішнє по відношенню до адресата походження і, будучи віддзеркаленим їм, призводить до зміни психологічних регуляторів конкретної активності людини. При цьому мова може йти як про зовнішньо орієнтованої, так і внутрішньо орієнтованої активності. [1].

В дослідженнях вітчизняних та зарубіжних авторів виділялися такі види впливу: наслідування, зараження, навіювання (В.М. Бехтерєв); переконання, навіювання, зараження (Б.Д. Паригін, А.В. Кириченко); навіювання, переконання, конформізм (В.Н. Куликов); зараження, наслідування, переконання, навію-

вання (Г.М. Андрєєва, В.Г. Зазикін); переконання (А.Ю. Панасюк); маніпулювання (Л.І. Рюмшина); само- просування; прохання; примус; ігнорування; напад; формування прихильності (завойовування симпатії, розташування). [5; 6; 7].

Безпосередньо по відношенню до контексту психологічного впливу вельми перспективною виглядає концептуальна модель, запропонована польським психологом Я. Рейковський. Ця модель дозволяє краще зрозуміти деякі умови и механізми, які можуть впливати на ефективність психологічного впливу. В основі концепції Я. Рейковского лежить положення, згідно з яким інформація або події, що володіють своєю специфічною просторово-часовою структурою і впливають на свідомість людини, співвідносяться і інтерпретуються відповідно до структури когнітивного чи психологічного простору цієї людини.

Інструментом впливу на діяльність підлеглих виступає можливість керівника вплинути на рівень задоволення їх активних потреб. Всі форми впливу та влади спонукають людей виконувати бажання іншої людини, задовольняючи тим самим активні потреби. Люди очікують та передбачають наслідки тієї чи іншої поведінки. Керівник чи особа, яка здійснює вплив, також передбачає ефект свого впливу на поведінку виконавця. У контексті даної статті це викладач і студенти.

На ефективність психологічного впливу серйозний вплив надають, зокрема, такі фактори:

- ставлення студента до викладача та характеру його впливу;
- соціальний статус викладача, його авторитет ;
- емоційний стан студента ;
- довіра студента до викладача.

В кінцевому рахунку, саме внутрішній простір є тією сценою, на якій реалізується психологічна взаємодія викладача зі студентом в ВНЗ.

Психологічний вплив має досить складну семантичну структуру. Організація ефективного психологічного впливу повинна базуватися на вмілому використанні усвідомлюваних і неусвідомлюваних асоціативних зв'язків. У психологічному впливі приховані побічні асоціації можуть використовуватися для створення необхідного психологічного стану. При цьому нечіткий, розмитий характер асоціативних зв'язків забезпечує неусвідомлений характер впливу і тим самим підвищує його ефективність.

Сучасною технікою впливу є нейролінгвістичне програмування (НЛП). НЛП як вид впливу, як визначають його засновники Р. Бендлер і Д. Гріндер, - це «модель людського внутрішнього досвіду і комунікації, що дозволяє описати людську діяльність і виробляти глибокі і стійкі зміни цієї діяльності».

Призначенням техніки НЛП є збагачення або посилення однієї з трьох відмітних особливостей ефективної поведінки – такої поведінки, яка має:

- Докладне представлення результату;

- Сенсорно очевидний зворотній зв'язок;
- Гнучкість внутрішньої реакції і зовнішньої поведінки.
- Перелік деяких основних технік і методик НЛП:

Розпізнавання і підстроювання під найчастіше використовувані слова і предикати репрезентативних систем іншої людини з метою створення рапорту і забезпечення взаєморозуміння;

Підстроювання за допомогою «віддзеркалювання» і збіги по позі, жестам, виразу обличчя, положенню голови, темпу і висоті голосу, для того, щоб підтримувати рапорт із співбесідником;

Переклад висловів з однієї репрезентативної системи в іншу для поліпшення розуміння між окремими людьми або групами людей, якщо під час спілкування між ними виникають проблеми;

Допомога в розвитку нових можливостей і здібностей сприйняття у інших людей з використанням сенсорних слів і систематичного використання ключів доступу;

Допомога в поліпшенні сенсорної компетентності, для того, щоб більш точно і швидко сприймати і визначати вплив поведінки одних людей на інших;

Установка якорів і тригерів на позитивні досліди і ресурси, спостережуваних в контексті, і повторний запуск або колекс цих якорів в тих ситуаціях, коли у людини або групи немає необхідного доступу до них. У результаті така поведінка або реакція також може служити ресурсом в інших контекстах;

Таким чином, НЛП являє собою технологію, орієнтовану на вплив за допомогою комунікації. В різних контекстах мети такого впливу можуть бути різними. В процесі терапії йдеться про вирішення проблем пацієнта; в навчальному контексті - про навчання; в комерційному - про продаж, успішних переговорах і т.д.

Словосполучення «НЛП» містить три поняття:

- «нейрон» - те, що відбувається в мозку і центральній нервовій системі;
- «лінгвістичне» - те, якими словами користується людина, і як це впливає на її сприйняття та взаємодію з зовнішнім світом;
- «програмування» - процес, який дозволяє індивіду (або тому, хто його програмує) вирішити, як він буде мислити, почувати та говорити.

НЛП - це метод психотерапії, створений на стику неврології та лінгвістики, застосований на факті потужного впливу мовних форм і структур на свідомість та підсвідомість людини (студента, підлеглого).

Один з принципів НЛП: свідомість і тіло є частинами однієї керованої системи. В основі концепції НЛП лежить переконання, що людську психіку, яка сприймає первинну інформацію можна уподібнити комп'ютеру. У психіці відбувається структурування, осмислення та оцінювання інформації на підґрунті внутрішнього досвіду, що складається з думок, переконань, цінностей, емоцій-

них переживань, пам'яті. Щодо комп'ютера, сприйняття та обробка інформації в ньому здійснюється за певними, заданими програмами.

Іншою підставою НЛП є переконання, що можна об'єднати в єдине ціле дві сигнальні системи: першу - систему умовно-рефлекторних зв'язків, які формуються в корі великих півкуль головного мозку людей і тварин при впливі конкретних подразників: світла, звуку, болі, і другу - звичайну людську мову.

Фахівці з НЛП працюють з так названими мовними «якорями», тобто програмами, які непомітно для людини вводяться у її мозок у вигляді слів і викликають прояв того або іншого типу поводження. Один з базових постулатів НЛП (територія та карти) стверджує: у людини є індивідуальне уявлення світу, його карта. Це уявлення завжди суб'єктивне і не тотожне реальності. Воно формується шляхом опрацювання зовнішньої інформації за допомогою мови, особистого досвіду (персональної історії), особливостей перцептивної системи (специфіки роботи органів почуттів, аналізаторів тощо) і, в остаточному підсумку, утворює ментальну карту (або психологічну «карту світу») особистості. Нейролінгвістичні програми визначають, що і як людиною сприймається та інтерпретується. Від їхнього характеру і досконалості безпосередньо залежать сприйняття, обробка інформації, спосіб мислення, відчуття, дії та життя взагалі. Програми, наявні у різних людей, істотно відрізняються не тільки з точки зору суб'єктивних відчуттів, але й ефективності рішення життєвих проблем. Тому різні люди неоднаково сприймають ті ж самі події (і навіть слова), а також інакше реагують на них. Настільки важлива роль ментальних карт (програм) у сприйнятті та доборі стимулів робить їх однією із ключових ланок у керуванні психікою стента. Протягом багатьох тисячоліть ментальні карти формувалися переважно стихійно за допомогою традиційних інститутів соціалізації: родини, церкви, школи і т.п. Наприкінці XX ст. стало можливим, як вважають творці НЛП, цілеспрямовано, в порівняно невеликий проміжок часу їх формувати або, принаймні, істотно змінювати. У цьому, власне, і є суть нейролінгвістичного програмування.

Отже, НЛП можна розглядати як процес аналізу та перетворення структури суб'єктивного досвіду студента, навчання його новим формам реагування на зовнішні і внутрішні стимули шляхом модифікування старих «програм» або заміни їх на нові. У ході програмування враховується ефект, який окремо справляють на людину: слова, їхній значеннєвий зміст; голос, його інтонація і тембр; поза, міміка та жести мовця. Пропорції цих складових приблизно такі: 55 % впливу - пози, рух, міміка; близько 38 % - голос (тон, інтонації, ритм, тембр) і тільки 7 % - власно слова, їхній зміст. Коли вони не погоджені (у НЛП співрозмовник отримує за трьома каналами три різних (або навіть суперечних) повідомлення, причому у відповідній пропорції. Якщо свідомість підказує одне, а підсвідомість інше - звичайно перемагає підсвідомість. А свідомість потім зна-

ходить логічне пояснення зробленому вчинку. Вважається, що НЛП здатне допомогти студенту позбутися нав'язливих страхів, відновити їхню правильну орієнтацію у світі, вибудувати більш комфортну модель поводження. Однак НЛП, як і інші методи програмування психіки, часто використовують для впровадження у підсвідомість людей різних за своєю політичною і соціальною значимістю програм, як «продуктивних», так і «непродуктивних». Задача викладача в цьому випадку спрямувати студента на продуктивну роботу, тобто запустити «продуктивну» програму НЛП. НЛП дозволяє ефективно управляти людською свідомістю через накази, закладені в словах, інтонаціях, позах тіла.

Висновки: Використовуючи методи і техніки НЛП сучасний педагог може створити «живильне» середовище для розвитку особистісно-професійного потенціалу студента, його комунікативної та організаційної культури. В результаті психіці студента відбуваються структурування, осмислення та оцінювання інформації на підґрунті внутрішнього досвіду, що складається з думок, переконань, цінностей, емоційних переживань, пам'яті.

НЛП може бути використаний як психотерапевтичний метод позбавлення страхів, вирішення внутрішніх конфліктів. Однак важливо щоб техніки методи НЛП відповідали внутрішньому досвіду особистості студента, ієрархії його цінностей та цілям перспективного розвитку як майбутнього фахівця. Викладач повинен входити в референтне оточення студента. Це залежить від позитивної взаємодії викладача зі студентом.

Мінімізація соціопсихологічних дисциплін в університеті блокує розвиток процесів: самопізнання, самовизначення, цілепокладання. З позиції авторів навчальні плани фахової підготовки мають містити НЛП-тренінги для оволодіння сучасним досвідом ділової комунікації, прийняття стратегічно-важливих рішень, уміння врегулювання конфліктів, ефективними технологіями управління персоналом, мотивації клієнтів. Особливо це є актуальним в умовах євроінтеграції України.

Список використаних джерел:

1. Алдер Х. НЛП: современые психолотехнологии: перевод с английського А. Говорунова - СПб: Издательство «Питер», 2000.
2. Р. Френк П'юселік, Байрон А. Льюїс Магія НЛП без таємниць
3. Р. Френк П'юселік, Байрон А. Льюїс. – Речь, 2012.
4. Шейнов В.П. Психологическое влияние / В.П. Шейнов.– Минск: Харвест, 2007.
5. Кабаченко Т.С. Методы психологического воздействия.— М., 2000.
6. Steiner C.M. Scripts people live — Toronto, 1974.
7. Jones E.E. Ingratiation: A Social Psychological Ana lysis. — N. Y., 1964.
8. Сидоренко Е.В. Тренинг влияния и противостояния влиянию.— СПб., 2004.